

**U c h w a ł a Nr XXXV/263/2012
Rady Gminy C z a r n a**

z dnia 29 listopada 2012 roku

**w sprawie zatwierdzenia Gminnego Programu Opieki Nad Zabytkami
Gminy Czarna na lata 2012 – 2015.**

Na podstawie art.18 ust.2 pkt 6 ustawy z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym / t.j. Dz.U. z 2001 roku Nr 142 ,poz.1591 z późn.zmn./
Rada Gminy w Czarnej uchwała , co następuje:

§ 1.

Zatwierdza się „ **Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Czarna na lata 2012-2015** „ w brzmieniu załącznika do niniejszej uchwały.

§ 2.

Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Czarna.

§ 3.

Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

PRZEWODNICZĄCY
Rady Gminy

Czesław Cieśla

**U c h w a ł a Nr XXXV/263/2012
Rady Gminy C z a r n a**

z dnia 29 listopada 2012 roku

**w sprawie zatwierdzenia Gminnego Programu Opieki Nad Zabytkami
Gminy Czarna na lata 2012 – 2015.**

Na podstawie art.18 ust.2 pkt 6 ustawy z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym / t.j. Dz.U. z 2001 roku Nr 142 ,poz.1591 z późn.zmn./
Rada Gminy w Czarnej uchwała , co następuje:

§ 1.

Zatwierdza się „ **Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Czarna na lata 2012-2015** „ w brzmieniu załącznika do niniejszej uchwały.

§ 2.

Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Czarna.

§ 3.

Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

PRZEWODNICZĄCY
Rady Gminy

Janusz Cieśla

ZAŁACZNIK DO UCHWAŁY RADY GMINY CZARNA
NR...../ z dnia

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY CZARNA na lata 2012 – 2015

DWÓR W PRZYBOROWIE - (fot. arch. R. 1935r.)

Czarna , listopad 2012r.

Spis Treści

Wstęp	3
1. PRZESŁANKI FORMALNO-PRAWNE OPRACOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI	3
2. USTAWOWE OBOWIĄZKI ORGANÓW I WŁAŚCICIELI ORAZ ZAKRES PRZEDMIOTOWY OCHRONY	3
3. FORMY OCHRONY ZABYTKÓW	5
4. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE I WEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO	5
5. CHARAKTERYSTYKA GMINY CZARNA I ANALIZA STANU	
6. DZIEDZICTWA I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO GMINY	7
7. ZABYTKI W GMINIE CZARNA WPISANE DO GMINNEGO REJESTRU ZABYTKÓW	19
8. SPIS STANOWISK NA OBSZARZE 102-69 W PODZIALE CHRONOLOGICZNYM I KULTUROWYM	24
9. DZIAŁANIA ZWIĄZANE Z OPIEKĄ NAD ZABYTKAMI	25

Wstęp

Dziedzictwo kulturowe jest niezaprzeczalnym dobrem, które należy chronić. Zabytki wpisane do rejestru gminnego odzwierciedlają bogactwo historyczne ziemi czarnieńskiej, a ich ochrona winna zabezpieczyć ich wartości dla współczesnych i dla następnych pokoleń. Czas i działalność ludzka niekorzystnie wpływają na zachowanie tych materialnych dowodów naszej przeszłości.

Gminny program Opieki nad zabytkami został opracowany w celu podejmowania działań niezbędnych do zachowania dziedzictwa kulturowego na terenie Gminy Czarna w okresie czterech lat od wejścia w życie uchwalonego przez radę gminy programu.

Program Opieki nad Zabytkami określa również zasady dotyczące finansowania i organizacji działań samorządu gminnego w zakresie realizacji zadania własnego dotyczącego ochrony zabytków.

I. PRZESŁANKI FORMALNO – PRAWNE OPRACOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Ustawowy obowiązek opieki nad zabytkami nakładają na samorząd gminny dwie ustawy:

1. Ustawa o samorządzie gminnym z dnia 8 marca 1990r. (tekst jednolity Dz.U. Nr 142, poz. 1591 z 2001r. z późn. zm). W art. 7 ust. 1 wśród zadań własnych gminy wymieniono sprawy z zakresu kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.
2. Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003r. (Dz. U. z 2003r. Nr 162 poz. 1568 z późn. zm).

Zadania z zakresu ochrony i opieki nad zabytkami wynikają również z innych aktów prawnych:

- ustawa z dnia 16 października 1991r. o ochronie przyrody (Dz.U. z 2001r. nr 99 poz. 1079, z późn. zm).
- Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001r. Prawo ochrony środowiska (dz.U. Nr 62 poz. 627 z późn. zm).
- ustawa z dnia 21 sierpnia 1997r. o gospodarce nieruchomościami (Dz.U. z 2000r. Nr 46, poz. 543 z późn. zm).
- ustawa z dnia 27 marca 2003r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz.U. Nr 80 poz. 717 z późn. zm.)
- ustawa z dnia 7 lipca 1994r. Prawo budowlane (Dz.U. z 2000r. Nr 106 poz. 1126 z późn. zm).

II. Ustawowe obowiązki organów i właścicieli oraz zakres przedmiotowy ochrony.

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003r. oraz ustawa z dnia 18 marca 2010r. o zmianie ustawy o ochronie zabytków oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz. U. 2010 Nr 76, poz. 474) formułują podstawowe obowiązki organów administracji publicznej w zakresie ochrony zabytków. Głównym celem powołanych wyżej ustaw jest zapewnienie warunków prawno finansowych umożliwiających zachowanie zabytków ich zagospodarowanie i utrzymanie. Obowiązkiem organów są również zadania polegające na zapobieganiu zagrożeniom

powodującym uszczerbek na wartości zabytków oraz przeciwdziałanie i udaremnienie ich niszczenia, zapobieganiu kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi. Zadaniem organów administracji jest również uwzględnianie zadań z zakresu ochrony zabytków w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska. Przepisy prawa nakładają również obowiązki na właścicieli lub posiadaczy, które w szczególności polegają na: dokumentowaniu zabytku, prowadzeniu prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku, zabezpieczeniu i utrzymaniu zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie, korzystaniu z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości, popularyzację i upowszechnienie wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury.

Przepisy ustawy określają definicję zabytku za który to uznaje się nieruchomość lub rzecz ruchomą, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

Za zabytek archeologiczny uznaje się zabytek nieruchomy, będący powierzchnią, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem.

Zgodnie z art. 6 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami ochronie i opiece podlegają, bez względu na stan zachowania:

1/ zabytki nieruchome będące w szczególności:

- Krajobrazami kulturowymi,
- Układami urbanistycznymi i zespołami budowlanymi
- Dziełami budownictwa i architektury,
- Obiektami techniki
- Dziełami budownictwa obronnego
- Cmentarzami,
- Parkami, ogrodami i innymi forami zaprojektowanej zieleni,
- Miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne,

2/ zabytki ruchome będące w szczególności:

- Dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej
- Kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,
- Numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami,
- Wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i urządzeniami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego.
- Materiałami bibliotecznymi,
- instrumentami muzycznymi
- wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi
- przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji,

3/ zabytki archeologiczne będące w szczególności:

- pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,
- cmentarzyskami

- kurhanami,
- relikdami działalności religijnej i artystycznej,
- ochronie mogą podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej.

III. Formy ochrony zabytków

Podstawowymi formami ochrony zabytków, wynikających z art. 7 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami są:

- wpis do rejestru zabytków,
- utworzenie parku kulturowego,
- uznanie zabytku za pomnik historii
- ustalenie ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego. (Dz. U. 2010r. nr 10, poz. 474) ustawa z dnia 18 marca 2010r. o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz o zmianie niektórych ustaw.

IV. Uwarunkowania zewnętrzne i wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

1. Konstytucja RP
2. Akta prawa międzynarodowego:
 - Konwencja w sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturalnego i naturalnego przyjęta w Paryżu w dniu 16 listopada 1972r. przez Konferencję Generalną Organizacji Narodów Zjednoczonych dla Wychowania, Nauki i Kultury (Dz. U. z dnia 30 września 1976r.)
 - Karta Ateńska (1933r)
 - Karta Wenecka
 - Karta Krakowska
 - Nowa Karta Ateńska
 - Memorandum Wiedeńskie (2005)
 - Deklaracja „Declaration on the Conservation of Historic Urban Landscapes” przyjęta w Paryżu w 2005r.
3. Dokumenty strategiczne.

3.1. Krajowe

- Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004 – 2013 (Warszawa 2004) wraz z uzupełnieniem na lata 2004 – 2020 (Warszawa 2005r) (strategia została opracowana dla całego obszary Polski, w której uwzględniono zadania w zakresie ochrony i rewaloryzacji zabytków, a także w uzupełnieniu położono nacisk na kompleksową rewaloryzację obiektów przemysłowych i po wojskowych oraz ich adaptację na cele kulturalne, turystyczne.)
- Narodowy Program Kultury „Ochrona Zabytków i Dziedzictwa Kulturowego. (celem programu jest poprawa stanu zabytków oraz ochrona i upowszechnianie dziedzictwa kulturowego)

3.2. Gminny Program opieki nad zabytkami, a dokumenty strategiczne na poziomie województwa i powiatu.

- Strategia Rozwoju Województwa Podkarpackiego na lata 2007 – 2020
- Regionalny Program Operacyjny Województwa Podkarpackiego na lata 2007-2013
- Plan Rozwoju Powiatu Dębickiego na lata 2007 – 2013

Dokumenty strategiczne województwa podkarpackiego i powiatu dębickiego określają zadania i cele strategiczne zmierzające do zagospodarowania, popularyzacji i promocji obiektów zabytkowych oraz ich wykorzystanie jako miejsc szczególnie atrakcyjnych turystycznie, określają zasady ochrony unikatowej drewnianej architektury sakralnej, ochrony zabytkowych cmentarzy ze szczególnym uwzględnieniem cmentarzy z I wojny światowej, ochronę zabytkowego krajobrazu, wspieranie folkloru oraz publikowanie materiałów promocyjnych popularyzujących dziedzictwo i krajobraz kulturowy.

2. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego w Gminie Czarna.

Cele strategiczne dotyczące zachowania dziedzictwa kulturowego, ochrony zabytków wpisanych do rejestru zabytków i gminnej ewidencji zabytków (Kart Ewidencyjnych) zostały określone w gminnych dokumentach strategicznych:

- Strategia Rozwoju Gminy Czarna na lata 2000 – 2010
- Strategia Rozwoju Turystyki w Gminie Czarna na lata 2002 – 2010
- Program Rewitalizacji Obszarów po byłej Bazie Wojsk Radzieckich w Żdźarach
- Plan Rozwoju Lokalnego na lata 2004 – 2013
- Plan Odnowy Wsi Czarna
- Plan Odnowy Wsi Jaźwiny
- Plan Odnowy Wsi Borowa
- Plan Odnowy Wsi Podlesie
- Plan Odnowy Wsi Stara Jastrząbka
- Plan Odnowy Wsi Chotowa

W dokumentach planowania strategicznego w gminie zawarto cele strategiczne i zadania dotyczące obiektów zabytkowych ich remontu i otoczenia stałą opieką zwłaszcza zabytków sakralnych, kapliczek i krzyży przydrożnych.

Gmina Czarna

skala 1 : 100 000

V. Charakterystyka Gminy Czarna i analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy.

1. Położenie Gminy Czarna

Gmina Czarna leży w zachodniej części województwa podkarpackiego, na południowym krańcu Kotliny Sandomierskiej, a ściślej na pograniczu Płaskowyżu Tarnowskiego i tzw. Rynny Podkarpackiej (Dolina Wisłoki). Naturalną południowo-wschodnią granicę gminy (na odcinku 8,5 km), wyznacza rzeka Wisłoka. Przez gminę przepływa także rzeka Czarna w dalszym jej biegu zwana Grabinką z dopływami w postaci potoków: Jasionna i Wsiowa; bezpośrednio do Wisłoki wpływa Potok Chotowski. Część potoków należy do wododziału rzeki Breń (ok. 23%). Gmina Czarna jest najdalej na zachód wysuniętą gminą powiatu dębickiego, a także woj. podkarpackiego. Od zachodu graniczy z gminami: Skrzyszów, Tarnów i Lisia Góra (pow. tarnowski, woj. małopolskie); od północy z miastem i gminą Radomyśl Wielki; od wschodu z gminą Żyraków, z miastem Dębica i gminą Dębica. Od południa graniczy z miastem i gminą Pilzno.

Powierzchnia gminy wynosi 147 km². W skład gminy wchodzi 14 sołectw: Borowa, Chotowa, Czarna (siedziba gminy), Głowaczowa, Golemki, Grabiny, Jaźwiny, Podlesie, Przeryty Bór, Przyborów, Róża, Stara Jastrząbka, Stary Jawornik i Żdzary.

Gmina liczy prawie 12500 mieszkańców (stan w połowie 2006 roku) z tego blisko 2400 osób mieszka w Czarnej — stolicy gminy. Kolejne miejsca zajmują: Grabiny (1700 mieszk.), Róża (1400 mieszk.) i Stara Jastrząbka (1200 mieszk.). Średniej wielkości są

sołectwa, które liczą od 500 do 800 mieszkańców: Jażwiny, Borowa, Głowaczowa, Chotowa i Golemki. Małymi wioskami są liczące od 300 do 400 osób: Podlesie i Żdzary. Bardzo małe są: Przyborów, Przerzyty Bór i Stary Jawornik (od 50 do 140 osób).

Poszczególne sołectwa (i przysiółki) położone są w płaskich, wilgotnych dolinach rzek i potoków oraz na łagodnych i suchych wzgórzach Wysoczyzny Tarnowskiej. Obszar, na którym leży gmina znajduje się na wysokości od 180 do 265 m n.p.m. Generalnie na terenie gminy dominują tereny pagórkowato-faliste (pochylenia stoków do 15°), a w mniejszym stopniu płaskie obszary nizinne.

Południowe, południowo-zachodnie i zachodnie rubieże gminy porastają lasy będące resztkami dawnej, rozległej Puszczy Sandomierskiej. Zajmują one prawie 36% powierzchni gminy z dominującym drzewostanem sosnowym (70%) z domieszką drzewostanu liściastego, m.in.: dębu, buka, grabu, jesionu, lipy i brzozy. Charakterystyczne dla gminy są ekosystemy łąk, pastwisk i łęgów, które stanowią aż 14% powierzchni gminy. Łęgi i doliny potoków porośnięte są olszyną, topolą białą i wierzbą wiciową oraz purpurową. Na terenie gminy występują endemiczne rośliny, m.in.: storczyk plamisty, kruszczyk błotny, podkolan zielonawy, konwalia majowa, zawilec gajowy, szczawnik zajęczy, kosmatka owłosiona i goździk kosmaty oraz centuria pospolita (głównie w pobliżu licznych śródleśnych oczek wodnych) oraz kępy macierzanki i tarniny na piaszczystych wydmach. Z fauny można na terenie gminy spotkać: jelenie, sarny, dziki, lisy, kuny, borsuki, a z ptaków: myszołów zwyczajny, kobuz, dudek i dzięcioł zielonosiny. Na obszarze Gminy znajduje się Jastrzębsko-Żdzarski Obszar Chronionego Krajobrazu.

Gmina Czarna znajduje się w strefie klimatu dolin podgórskich. Średnia roczna temperatura wynosi 8°C. Średnia roczna suma opadów wynosi 670–680 mm. Panuje tu sprzyjający klimat do wegetacji roślin, który wynosi ok. 220 dni.

Na terenie gminy dominują średniej klasy gleby typu bagiennego i bielcowego (głównie klasy: IVa i IVb), które zajmują ok. 44,8% arealu; gleby słabe i bardzo słabe (klasa: V i VI) zajmują 34,6% arealu. Gleby bardzo dobre i średnio dobre (klasy: II i III) zajmują tylko 20,6% powierzchni (rejon położony nad rzeką Wisłoką oraz w rejonie: Borowej, Róży i w Starej Jastrzębce). Użytki zielone stanowią 56,2% powierzchni gminy, w tym grunty orne blisko 75%. Główne uprawy to zboże (51%), ziemniaki (8%) fasola (4%) i uprawy pastewne (buraki i kukurydza). Największą część upraw zbożowych stanowi żyto.

Na terenie gminy, w rejonie: Starej Jastrzębki, Róży i Borowej, znajduje się spore złoża ropy naftowej (ok. 250 tys. ton, a roczne jej wydobycie wynosi ok. 2–2,3 tys. ton) oraz gazu ziemnego. Ponadto występują tu znaczne pokłady surowców budowlanych: żwirów i piasków.

Pod względem etnograficzno-folklorystycznym mieszkańcy gminy zaliczani są do grupy Krakowiaków Wschodnich.

2. Zarys dziejów Gminy Czarna

Trudno ustalić, jak przedstawiała się parę tysięcy lat temu szata roślinna nad środkowym biegiem Wisłoki, czyli na terenach obejmujących obecną gminę Czarna. Przypadkowe odkrycia archeologiczne wskazują, że tereny te były zamieszkałe już w okresie wczesnego neolitu. Materiał archeologiczny z niektórych odkrywek świadczy, że w okresie rzymskim (II w. p.n.e. do III w. n.e.) zamieszkiwali na tym terenie zorganizowane grupy ludzi. Nieprzypadkowo dawne osady kultury łużyckiej, przeworskiej oraz ludności celtyckiej i germańskiej zamieszkujące wcześniej ziemie polskie, zasiedliła na przełomie VII i VIII wieku napływająca znaną z środkowego Bugu ludność słowiańska. Jej poziom rozwoju kultury materialnej był jednak dużo niższy niż ich poprzedników (m.in. nie znali koła garncarskiego). Liczne wyprawy wojenne na tereny Cesarstwa Bizantyjskiego, doprowadziły

się do szybkiego rozwoju. Prawdopodobnie stało się to za sprawą masowo osiedlanych jeńców wojennych pochodzących z cywilizowanych rejonów Południowej Europy.

W tym czasie tereny obecnej gminy Czarna znajdowały się z dala od uczęszczanych szlaków, które na ogół biegły wzdłuż brzegów rzek. Rozległa i nieprzebyta Puszcza Sandomierska izolowała od siebie terytoria plemienne Wiślan od Lędzian, a jednych i drugich — od Chorwatów (?). Wiadomo, że pierwsze osady w tym rejonie (Straszęcin, Zasów i Dębica) powstały najprawdopodobniej na przełomie XI i XII wieku, chociaż wszystko wskazuje, że odkryte ślady wczesnośredniowiecznego grodziska w Borowej mogło należeć do Wiślan, czyli musiało powstać przed rokiem 990. Być może było to tylko puszczańskie schronienie dla okolicznej ludności, w którym ukrywano się w chwili zagrożenia. Najprawdopodobniej chroniła się tu ludność osad, które leżały przy uczęszczanym szlaku prowadzącym z Sandomierza na Węgry.

Po podziale Małopolski przez Bolesława Krzywoustego powstały dwie dzielnice: krakowska i sandomierska. Ziemię obecnej gminy Czarna znalazły się w rozległej kasztelanii sandomierskiej.

Te prawie bezludne tereny pierwotnie znalazły się wśród XI i XII-wiecznych uposażeń książęcych i królewskich, na rzecz benedyktyńskiego klasztoru w Tyńcu. Prawdopodobnie Benedyktyni czynili niewielkie postępy w kolonizacji tych puszczańskich terenów. Gdzieś między rokiem 1232, a 1239 książę Henryk Brodaty nadał część tych pustkowi możnemu rodowi rycerskiemu — Gryfitom. Jednak niszczący najazd mongolsko-tatarski z roku 1241 na południowe rejony Polski, znacznie opóźnił ich kolonizacyjne plany. Zwłaszcza, że najazdy te powtórzyły się jeszcze dwukrotnie: w latach 1259-60 i w latach 1287-88.

Od 3 ćwierci XIII do 1 ćwierci XV wieku, trwał proces przenoszenia istniejących wiosek na prawo niemieckie, a także zakładanie nowych na zasadach tegoż prawa, tzw. lokacja „na surowym korzeniu”. W miarę przenoszenia wiosek z prawa polskiego na niemieckie, kurczył się obszar jurysdykcji urzędników prawa polskiego — kasztelanów. Nowotworzone samorządy miejskie i wiejskie podlegały odtąd sądom grodzkim i ziemskim prawa niemieckiego. W terenie tworzone były ich ekspozytury, które z czasem przekształciły się w siedziby powiatów sądowych z urzędującymi stale lub czasowo — sędziami grodzkimi i ziemskimi. Pojawił dodatkowy urząd administracji królewskiej — starostwo.

Stolicą powiatu, do którego należały tereny obecnej gminy Czarna było miasto Pilzno. Natomiast wszystkie trzy parafie (Jastrząbka — od 1581 roku, Kosów — od ok. 1330 roku oraz Straszęcin — od ok. 1239 roku), do których należały wspomniane obszary wchodziły w skład dekanatu leśnego — dębickiego.

Najstarsze, historycznie osady powstawały na żyznych glebach w dolinach Wisłoki i jej dopływów. Osady te należały zazwyczaj do rycerstwa (raczej drobnego) pieczętującego się *herbem Gryf*. Zachodnie, prawie bezludne rejony obecnej gminy Czarna, od 1 ćwierci XIV wieku należały do rozległych dóbr *Leliwitów* tarnowskich, którzy z biegiem lat przyjęli nazwisko Tarnowski. Znaczącą wsią był parafialny Zasów i inne śródlądne, ale rozproszone wokół niego osady, które otrzymał w roku 1291 od ks. Władysława (późniejszego Łokietka), komes (kasztelan) sandomierski — Klemens, syn Wawrzyńca. W ciągu następnych kilkudziesięciu lat w źródłach pojawiają się już nazwy tych śródlądnych osad, np.: Borowa, Róża, Jaźwiny, Jastrząbka, Mokre i Wiewiórka. Wszystkie one weszły w skład kształtującego się ośrodka dóbr — klucza wiewióreckiego, który należał generalnie do Leliwitów, ale różnych okresach XIV i XV wieku władowały nim inne rody rycerskie.

Obszary puszczańskie w pierwszej połowie XIII wieku były widownią, najpierw czasowego (sezonowego) osadnictwa reprezentowanego przez: myśliwych, drwali, węglarzy i smolarzy, potażników i dzięgiarzy oraz bartników, a dopiero później — stałego. Jeszcze w XIV i XV wieku kmiecie z okolicznych wiosek, m.in. Borowej i Róży, korzystali, z

wywodzącego się od czasów plemiennych, prawa do wspólnego korzystania z zasobów puszczy. W 1 połowie XV wieku klucz wiewiórecki znalazł się posiadaniu Zawiszy Czarnego *herbu Sulima*, a następnie jego spadkobierców. W 2 połowie XV wieku drogą koligacji małżeńskich znalazł się (w znacznej części) w rękach Tęczyńskich *herbu Topór*, a następnie w wyniku licznych: wymian, rozliczeń, wyroków sądowych i transakcji małżeńskich, ponownie w rękach Tarnowskich *herbu Leliwa*.

I tak z wieku XV pochodzą wzmianki o akcji kolonizacyjnej w rejonie Borowej, zachował się bowiem przywilej lokacyjny wsi **Borowa**. 18 lutego 1404 roku bracia Mikołaj i Klemens, synowie Nawoja z Zasowa *herbu Leliwa*, powierzyli lokację wsi na prawie magdeburskim niejakiemu Fabianowi.

Osada ta powstała na 30 łanach, od rzeczki zwanej Potok, aż po strumień Borowa, od którego nowa wieś wzięła nazwę. Fabian, jako sołtys otrzymał w użytkowanie 3 wolne łany, miał prawo budowy młynów i sadzawek rybnych. Mógł wznieść karcznię, założyć jatkę mięsną, ławę chlebową i szewską oraz pasiekę w lesie. Sołtysowi przysługiwało również prawo do trzeciej części kar sądowych i szóstej części czynszów. Wszyscy osadnicy otrzymywali 20 lat tzw. wolnizny. W roku 1423 wieś Borową kupił wspomniany już Zawisza z Grabowa (Grabowski) zwany Czarnym *herbu Sulima*. Wcześniej, ten słynny rycerz kupił Wiewiórkę, Zasów i Nagorzyn (wszystkie w roku 1419). Znaczna część klucza wiewióreckiego należała w roku 1508 jeszcze do wnuczki Zawiszy Czarnego — Barbary z Rożnowa (1447-1517). W roku 1465 wyszła za mąż za Stanisława Tęczyńskiego, a po jego śmierci, została drugą żoną Jana Amora Tarnowskiego. W roku 1536 właścicielem klucza był jeszcze Jan hrabia Tarnowski

W roku 1554 klucz wiewiórecki, jako jeden z wielu, znalazł się w posagu córki Jana Tarnowskiego, Zofii Tarnowskiej (zm. w 1571 roku), która wyszła za mąż za księcia Konstantego Ostrońskiego *herbu własnego* (zm. w 1588 r.). Ich syn — Janusz Ostrogski (zm. w 1620 r.) w roku 1609 stworzył ogromną, niepodzielną ordynację obejmującą, m.in.: 80 miast i miasteczek, 2760 wsi, 900 000 złotych w gotówce, w stołach, srebrach, klejnotach o wartości 600000 czerwonych złotych, a w skarbcu 700000 złotych. W roku 1620 ordynacja Ostrogskich przeszła na boczną linię Ostrogskich-Zasławskich, a po roku 1675 w ręce magnackiego rodu Sanguszków.

W następnych 80 latach ordynacja ta, w tym klucz wiewiórecki, w wyniku nieustannych sporów z Sanguszkami, a nawet wojen między nimi a innymi rodzinami magnackimi, co kilka, kilkanaście lat przechodził w ręce największych rodów magnackich, m.in.: Potockich, Lubomirskich, Jabłonowskich, Małachowskich, Czackich, Sapiehów, Szydłowskich i Czartoryskich. Ostatecznie w roku 1753 nominalny (*de facto* władał tylko częścią) właściciel tejże ordynacji Janusz Sanguszko zawarł ugodę ze zwaśnionymi rodami, ale to nie zakończyło sporu. Ostatecznie w roku 1766 Sejm rozwiązał ordynację Ostrogskich. Zadłużona ordynacja została podzielona na części, głównie wśród wymienionych wyżej rodzin magnackich, a reszta sprzedana. W roku 1775 wdowa po księciu Januszu Sanguszcze, poślubiła Rogalińskiego i wniosła mu w posagu dobra wiewióreckie, następnie dobra te drogą koligacji małżeńskich, a właściwie część klucza przejął Władysław Wiktor Byszewski *herbu Jastrzębiec*.

W tym czasie dobra chotowskie (Chotowa, Głowaczowa, Golemki i Przyborów) również ulegały przeróżnym podziałom, ale i przyłączano do nich sąsiednie majątki lub ich fragmenty (np. z klucza wiewióreckiego). Pod koniec XVIII wieku właścicielami dóbr chotowskich zostali hrabiowie Nowina-Konopkowie *herbu Nowina*, a następnie Bobrowniccy *herbu Doliwa* (1 połowa XIX wieku), a po nich Reyowie *herbu Oksza*. Pewna część klucza chotowskiego przeszła w ręce hrabiów Łubieńskich *herbu Pomian*, którzy posiadali już Zasów (m.in. Witolda (1841–92) i jego syna Tadeusza ur. w 1873 r.).

Nieco inaczej potoczyły się losy południowo-wschodnia część gminy, która od zarania należała do rycerskiego rodu *Gryfitów* — protoplastów Chotowskich (Kotowskich). I tak pod rokiem 1398 wzmiankowany był Mikołaj z **Chotowej**, a w 1418 roku, jego synowie: Mikołaj alias Mikosz i Jan, dziedzice Chotowej. Oni to w 1419 roku, sprzedali sołtystwo w Potoku, czyli Głowaczowej, Zygmuntowi — wójtowi z Pilzna. Wzmiankowany wyżej Mikosz kupił dodatkowo w 1438 roku za 1000 grzywien Mikołajowice i Sirochowice (dziś Sierakowice) od Stanisława z Młodziejowic. Synowie jego: Jakub i Abraham; zawarli układ ze stryjem Marcinem Birowo z Przybenic w 1459 roku, którym oddają mu w dożywocie Mikołajowice i Sierakowice, a on im przekazał Charzowice w pińczowskim. Po śmierci stryja w 1460 roku Jakub wziął Mikołajowice i Sierakowice i zapoczątkował ród Mikołajewskich *herbu Gryf*. Abraham otrzymał wieś **Chotową** i **Głowaczową** z dopłatą 100 grzywien. Abraham zapoczątkował ród Chotowskich *herbu Gryf*. W następnych latach wzmiankowani byli potomkowie Abrahama, m.in.: Mikołaj (Mikosz) Chotowski w 1505 roku, który był w tych stronach pełnomocnikiem Jana z Tarnowa (Tarnowskiego). W roku 1513 roku pełnił on urząd komornika granicznego sandomierskiego w Pilźnie. Jego synowie: Abraham i Mikołaj (zwany Kulik), rozgraniczają w tymże roku Chotową od Lipin. W roku 1527 pojawiają się w źródłach dzieci Mikołaja Chotowskiego: Mikosz (Mikołaj), Ewa i Barbara.

W roku 1419 przeniesiono z prawa polskiego na niemieckie wieś **Głowaczową**, zwaną wcześniej — **Potok**, położoną między **Górami Motyczną**, a **Różą**. Inicjatorami tego posunięcia byli jej właściciele, Mikołaj i Jan *herbu Gryf* — dziedzice wsi Chotowa. Za 30 grzywien powierzyli oni urządzenie wsi według nowego porządku wójtowi pilźnieńskiemu Mikołajowi. Zasadzca otrzymywał sołectwo, którego uposażenie stanowił jeden łąn, położony między rolami kmieci Stanisława Idzięka i Mikołaja Schryba. Drugi łąn musiał sobie sołtys wykarczować w lesie ciągnącym się od granic ról karczmarza Stanisława zwanego Keszczonthe, do rzeki Czarna i drogi biegnącej do Straszęcina. Sołtys Głowaczowej uzyskał także prawo do budowy młyna i sadzawki rybnej i miał prawo ściągać, co szósty denar z czynszów i co trzeci z opłat sądowych. Do obowiązków sołtysa należało natomiast stawianie na wyprawy wojenne na koniu o wartości trzech grzywien. Kmieci natomiast zwolniono na 12 lat z wszelkich powinności. Po upływie lat wolnych mieli obowiązek oddawać czynsz i dziesięcinę w wysokości 6 skojców z łąna. Nie wszystkie jednak założenia lokacyjne udało się zrealizować.

Jan Długosz w *Liber Beneficiorum* z napisanej w latach 1470-80, wymienia następujące wioski z terenu obecnej gminy: Borową, w której było 9 łąnów kmiecych; Różę — 11 łąnów kmiecych, a także Chotową, Grabiny, Jażwiny i Żdzary.

Rejestr poborowy woj. sandomierskiego z 1578 roku wylicza już dużo więcej wiosek obecnej gminy, i tak: w parafii zasowskiej i kluczu wiewióreckim, którego właścicielem był ks. Konstanty Ostrogski — wioski: Borową, Różę, Czarną, Jażwiny, Przeroty Bór oraz Jastrząbkę. W parafii straszęcńskiej: Chotową, Grabiny, Golemki, Żdzary Podgorskie oraz Głowaczową. Poza Żdzarami, które należały do Ostrogskich, pozostałe wioski (lub ich części) należały do różnych rodów szlacheckich: Baków *herbu Zadora*, Zabawskich, Sieteckich, Kocińskich, a także Ligęzów *herbu Półkozic* oraz Chotkowskich *herbu Gryf*.

W końcu XVIII wieku jakieś dobra na tych terenach mieli Wąsowiczowie, gdyż od nich w roku 1817 hr. Józef Franciszek Kuczkowski *herbu Jastrzębiec* (zm. w 1837 r.) nabył Starą Jastrząbkę i Kosów oraz jakieś inne drobniejsze posiadłości. Jego dziedzicem był Kazimierz Kuczkowski (ur. 1814 — zm. w 1863 r.), który ożenił się w roku 1845 z Henryką Ankwiczówną. O niej to (jako Ewie) pisał Adam Mickiewicz w III części *Dziadów* i Listach z Włoch. (Podanie głosi, że Ankwiczówną odwiedził Mickiewicz w Zasowie)

3. Zarys dziejów Czarnej i sołectw gminy

1. BOROWA— (*Borowa* — 1470-80, 1578). Wieś liczy ok. 740 mieszkańców. Nazwa wsi pochodzi od nazwy rzeczki o tej samej nazwie, a ta niedwuznacznie wskazuje na pochodzenie od słowa „bór”.

Początków wsi należy szukać na przełomie XIII i XIV wieku, ale oficjalnie wieś powstała w 1404 roku, gdyż zachował się przywilej lokacyjny na prawie niemieckim wsi Borowa. Dowiadujemy się z niego, że 18 lutego 1404 roku bracia Mikołaj i Klemens, synowie Nawoja z Zasowa, powierzyli lokację wsi na prawie magdeburskim niejakiemu Fabianowi. Osada ta powstała na trzydziestu łanach, od rzeczki zwanej Potok, aż po strumień Borowa, od którego nowa wieś wzięła nazwę.

Jan Długosz w *Liber Beneficiorum* (1470-80) podaje, że wieś należy do Stanisława Tęczyńskiego herbu *Topór*. Wieś należąca do parafii p.w. **św. Klemensa w Kosowie**, nie była jeszcze w pełni urządzona, ale były już łany kmiecie i jakieś role zagrodników. Wieś wchodziła w skład klucza dóbr z ośrodkiem w Wiewiórcie.

Sto lat później bo w roku 1578 rejestr poborowy woj. sandomierskiego podaje, że wieś należy już do klucza dóbr wiewióreckich, którego właścicielem był książę Konstanty Ostrogski herbu własnego. We wsi było 7 łanów kmiecych, 4 zagrodników z rolami, 3 komorników z bydłem, 4 komorników bez bydła oraz rzemieślnik. We wsi był zapewne folwark i karczma.

W roku 1609 wieś znalazła się w rozległej ordynacji Ostrogskich i do roku 1766 dzieliła jej losy. Po podziale tej ordynacji wieś przechodziła z rąk do rąk, m.in.: Byszewskich, rodu Nowina-Konopka, a następnie Kozłowskich.

2. CHOTOWA — (*Kothowa* — 1470-80, *Kotowa* — 1578). Wieś liczy ok. 610 mieszkańców. Nazwa wsi odosobowa, od przezwiska lub przydomku — „Kot” = własność Kota.

Wieś została założona prawdopodobnie koniec XIII w. lub na początku XIV w. Pierwsza wzmianka o miejscowości pojawia się jednak dopiero w 1419 roku kiedy to Chotowa wraz z sąsiednią Głowaczową należała do dominium *Gryfitów*.

Pierwszymi znanymi właścicielami Chotowej byli bracia Jan i Mikołaj którzy zwali się Chotowscy, Kotowscy, a także Kotkowscy, natomiast sama wieś była w tym czasie znana pod nazwą Kotowej.

Jan Długosz w *Liber Beneficiorum* (1470-80) podaje, że wieś należy do rycerza Mikoszka (Mikołaja) herbu *Gryf*. Jednocześnie wieś należała do parafii p.w. **Wszystkich Świętych w Straszęcinie**. Wspomina, że we wsi są łany kmiecie.

Rejestr poborowy woj. sandomierskiego z roku 1578 podaje, że wieś należy do Mikołaja Kotkowskiego (Chotowskiego). We wsi był zapewne folwark oraz 6 kmieci na 3 ½ łana, 2 zagrodników, 1 komornik z bydłem, 2 komorników bez bydła, 1 rzemieślnik (zapewne młynarz) oraz karczma na ¼ łana.

W tym okresie zaczynają się wykształcać w Chotowej dwa obszary dworskie (klucze) związane zapewne z dwoma folwarkami: w Słupiu, a następnie w Przyborowie. Średnio co kilkanaście lat majątki te przechodził z rąk do rąk, m.in.: Zabawskich, Sieteckich, Kocińskich, a także Ligęzów herbu *Półkozic*.

Ostatecznie w 1728 roku właścicielem dworu na Słubiu i zabudowań folwarcznych w Przyborowiu została rodzina Pietruskich herbu *Starykoń*.

Po Pietruskich w Chotowej pojawiali się kolejni właściciele, m.in. Bobrowniccy herbu *Doliwa*. W roku 1818 córka Józefa Bobrownickiego, Tekla wychodząc za mąż za hrabiego Hieronima Ankwicza z Pastawic herbu *Awdaniec*, przekazała mu w posagu chotowski

majątek. Niestety w roku 1820 Tekla zmarła nie pozostawiając potomstwa. Dlatego też w roku 1825, córka Hieronima Ankwicza z pierwszego małżeństwa — Katarzyna, wychodząc za mąż, wniosła w posagu Dominikowi hrabiemu Reyowi z Przeclawia *herbu Oksza* chotowski majątek. Od tej pory Chotowa należała do Reyów.

W 1932 roku, w wyniku małżeństwa Heleny Rey z księciem Józefem Jabłonowskim dobra chotowskie z pałacem w Przyborowie na 13 lat znalazły się w posiadaniu tejże rodziny. W wyniku działań wojennych w sierpniu 1944 roku wieś Chotowa została spalona i zniszczona w 80%.

3. CZARNA — (ok. 2300 mieszk.).(*Czarna — 1578*). Nazwa wsi pochodzi od nazwy przepływającej rzeczki Czarny Potok, zapewne od barwy wody zaciemnionej drzewami i mulistego dna.

Śródleśne osady robotników leśnych leżące nad Potokiem Czarnym, zostały scalone i przekształcone w samodzielną wieś w końcu XV i na początku XVI wieku. Czarna podobnie jak sąsiednie Jażwiny i Borowa znalazła się w kluczu dóbr z ośrodkiem w Wiewiórcie i parafii p.w. **św. Klemensa** w **Zasowie**. Nie wymienia wioski Jan Długosz w swoim *Liber Beneficiorum* spisany w latach: 1470-80.

Sto lat później bo w roku 1578 rejestr poborowy woj. sandomierskiego podaje, że wieś Czarna należy do klucza dóbr wiewióreckich, którego właścicielem był książę Konstanty Ostrogski *herbu własnego*. We wsi było 14 kmieci i 1 komornik bez bydła oraz folwark na 1 ½ łana. Wieś należała w tym czasie do parafii p.w. **św. Klemensa** w **Zasowie**.

W roku 1609 wieś znalazła się w rozległej ordynacji Ostrogskich i do roku 1766 dzieliła jej losy. Po podziale tej ordynacji wieś przechodziła z rąk do rąk, m.in.: Byszewskich, rodu Nowina-Konopka, a następnie Kozłowskich.

4. GŁOWACZOWA — (*Głowaczowa — 1578*). Wieś liczy ok. 730 mieszkańców. Nazwa wsi odosobowa, od przydomka lub przydomku — „Głowacz” lub „Głowa” = własność Głowacza lub Głowy.

Początków wsi należy szukać na przełomie XIII i XIV wieku, ale oficjalnie wieś powstała w 1419 roku, gdy Głowaczową zwaną również Potok przeniesiono z prawa polskiego na niemieckie. Inicjatorami tego posunięcia byli jej właściciele: Mikołaj i Jan z Chotowej *herbu Gryf*.

Jan Długosz w *Liber Beneficiorum* (1470-80) nie wymienia jeszcze tej wioski, być może nie była ona w pełni zorganizowana albo traktował ją jako część Chotowej. Z pewnością należała wtedy do rycerza Mikosza (Mikołaja) *herbu Gryf*. Podobnie jak wieś Chotowa należała do parafii p.w. **Wszystkich Świętych** w **Straszęcinie**.

Rejestr poborowy woj. sandomierskiego z roku 1578 podaje, że wieś Głowaczowa należy do Mikołaja Kotkowskiego (Chotowskiego) *herbu Gryf* oraz Barbary Kocińskiej. We wsi było 16 kmieci na 3 łanach, 3 zagrodników z rolami, 1 komornik z bydłem, 3 komorników bez bydła, 3 rzemieślników (zapewne młynarzy) oraz karczma na ¼ łana. We wsi znajdował się dwór i folwark.

Od początków XVII wieku dzieje wsi były zbieżne z dziejami sąsiedniej Chotowej, czyli średnio co kilkanaście lat wieś przechodziła z rąk do rąk, m.in.: Zabawskich, Sieteckich, Kocińskich, a także Ligęzów *herbu Półkozic*.

Ostatecznie w 1728 roku właścicielem dworu na Słubiu i zabudowań folwarcznych w Przyborowie oraz Głowaczowej została rodzina Pietruskich *herbu Strykoń*.

Po Pietruskich w Chotowej (i Głowaczowej) pojawiali się kolejni właściciele, m.in. Bobrownicy *herbu Doliwa*. W roku 1818 córka Józefa Bobrownickiego, Tekla wychodząc za mąż za hrabiego Hieronima Ankwicza z Pastawic *herbu Awdaniec*, przekazała mu w posagu chotowski majątek. Niestety w roku 1820 Tekla zmarła nie pozostawiając potomstwa.

Dlatego też w roku 1825, córka Hieronima Ankwicza z pierwszego małżeństwa — Katarzyna, wychodząc za mąż, wniosła w posagu Dominikowi hrabiemu Reyowi z Przecławia herbu Oksza chotowski majątek. Od tej pory Głowaczowa należała do Reyów.

5. GOLEMKI — (*Goleniowa, Goleniki — 1578*). Wieś liczy ok. 460 mieszkańców. Nazwa wsi typu topograficznego od staropolskiego słowa „gola” = obszar uprawny, polana leśna.

Jan Długosz w *Liber Beneficiorum* (1470-80) nie wymienia jeszcze tej wioski, być może nie była ona w pełni zorganizowana, ale jej teren zapewne należał już wtedy do rycerza Mikosza (Mikołaja) *herbu Gryf*. Jednocześnie kształtująca się osada należała do parafii p.w. **Wszystkich Świętych w Straszęcinie**.

Rejestr poborowy woj. sandomierskiego z roku 1578 podaje, że wieś Golemki należy do Mikołaja Kotkowskiego (Chotowskiego) *herbu Gryf* oraz Barbary Kocińskiej. We wsi było tylko 1 ½ łana kmiecego, 8 zagrodników, 1 komornik z bydłem i 1 komornik bez bydła. Folwark znajdował się w Chotowej.

Od początków XVII wieku dzieje wsi były zbieżne z dziejami sąsiedniej Chotowej, czyli średnio co kilkanaście lat wieś przechodziła z rąk do rąk, m.in.: Zabawskich, Sietekich, Kocińskich, a także Ligęzów *herbu Półkozic*.

Ostatecznie w 1728 roku właścicielem dworu na Słubiu i zabudowań folwarcznych w Przyborowiu właścicielami Golemek została rodzina Pietruskich *herbu Starykoń*.

Po Pietruskich w Chotowej (i w Golemkach) pojawiali się kolejni właściciele, m.in. Bobrowniccy *herbu Doliwa*. W roku 1818 córka Józefa Bobrownickiego, Tekla wychodząc za mąż za hrabiego Hieronima Ankwicza z Pastawic *herbu Awdaniec*, przekazała mu w posagu chotowski majątek. Niestety w roku 1820 Tekla zmarła nie pozostawiając potomstwa. Dlatego też w roku 1825, córka Hieronima Ankwicza z pierwszego małżeństwa — Katarzyna, wychodząc za mąż, wniosła w posagu Dominikowi hrabiemu Reyowi z Przecławia *herbu Oksza* chotowski majątek. Od tej pory Golemki, będące jego częścią, należały do Reyów.

6. GRABINY — (*Grabye — 1470-80, Grabiny — 1578*). Wieś liczy ok. 1700 mieszkańców. Nazwa wsi typu florystycznego od słowa „grab”. Grabina = obszar porośnięty pierwotnie jaworami.

Jan Długosz w *Liber Beneficiorum* (1470-80) podaje, że wieś należy do rycerza Henryka Rozpierskiego *herbu Zadora*. Jednocześnie wieś należała do parafii p.w. **Wszystkich Świętych w Straszęcinie**. Wspomina, że we wsi są łany kmiece.

Rejestr poborowy woj. sandomierskiego z roku 1578 podaje, że wieś należy do rodziny Baków *herbu Zadora*. Podzielona była na cztery części: Pierwsza część należała do Waleriana Bąka i było w niej 2 kmieci na 1 łanie oraz 2 komorników z bydłem i zapewne folwark; druga część należała do Doroty Bąkowej i był w niej 1 łan kmiecy oraz 2 komorników bez bydła; trzecia część należała do Barbary Bąkowej, w której było 6 kmieci na 2 łanach, 3 zagrodników z rolami, 3 komorników bez bydła i zapewne dwór z folwarkiem. Ostatnia część należała do Andrzeja Bąka i miał on tu 2 kmieci na 1 łanie.

Od początku XVII wieku, aż do 2 połowy XIX wieku wieś należała do kilkunastu rodów szlacheckich.

7. JAŻWINY — (*Jazwiny — 1470-80, Jazwini — 1578*). Wieś liczy ok. 760 mieszkańców. Nazwa wsi może pochodzić od osadzonych jeńców jaćwieskich. Jadźwingowie, Jaćwingowie = indoeuropejski lud bałtycki, spokrewniony z Litwinami i Prusami.

Jeżeli nazwa wsi pochodzi od osadzonych tu jeńców jaćwieskich, to początków wsi należy szukać co najmniej w 2 połowie XIII wieku. Wtedy to Jaćwieskie zostali ostatecznie pokonani i rozproszeni.

Jan Długosz w *Liber Beneficiorum* (1470-80) podaje, że wieś należy do Stanisława Tęczyńskiego herbu Topór. Wieś należąca do parafii p.w. **św. Klemensa** w **Kosowie**, nie była jeszcze w pełni urządzona, ale były już łany kmiecy i jakieś role zagrodników. Wieś wchodziła w skład klucza dóbr z ośrodkiem w Wiewiórcze.

Sto lat później bo w roku 1578 rejestr poborowy woj. sandomierskiego podaje, że wieś Jażwiny należy nadal do klucza dóbr wiewióreckich, którego właścicielem był książę Konstanty Ostrogski *herbu własnego*. We wsi były 3 łany kmiecy, 3 zagrodników z rolami, 2 komorników z bydłem, 6 komorników bez bydła oraz rzemieślnik. We wsi był zapewne folwark i karczma.

W roku 1609 wieś znalazła się w rozległej ordynacji Ostrogskich i do roku 1766 dzieliła jej losy. Po podziale tej ordynacji wieś przechodziła z rąk do rąk, m.in.: Byszewskich, rodu Nowina-Konopka, a następnie Kozłowskich.

Pod koniec XIX wieku majątek ziemski w Grabinach należał do hr. Wiktora Zbyszewskiego. Wieś w tym czasie liczyła 852 mieszkańców.

8. PODLESIE — (). Wieś liczy ok. 340 mieszkańców. Nazwa wsi ma jasną etymologię: „Podlesie” = teren znajdujący się pod lasem.

Pod koniec XIX wieku wieś stanowiła wólkę wsi Chotowa.

9. PRZERYTY BÓR — (*Przerity bor* — 1578). Wieś liczy ok. 140 mieszkańców. Nazwa wsi ma jasną etymologię: „Przerity Bór” = teren wykarczowany.

Nie wymienia wioski Jan Długosz w swoim *Liber Beneficiorum* spisany w latach: 1470-80.

Sto lat później bo w roku 1578 rejestr poborowy woj. sandomierskiego podaje, że wieś Przerity Bór należy do klucza dóbr wiewióreckich, którego właścicielem był książę Konstanty Ostrogski *herbu własnego*. We wsi było tylko ½ łana kmiecygo i 4 zagrodników. Wieś należała w tym czasie do parafii p.w. **św. Klemensa** w **Zasowie**.

W roku 1609 wieś znalazła się w rozległej ordynacji Ostrogskich i do roku 1766 dzieliła jej losy. Po podziale tej ordynacji wieś przechodziła z rąk do rąk, m.in.: Byszewskich, rodu Nowina-Konopka, a następnie Kozłowskich.

10. PRZYBORÓW — (). Nazwa wsi ma jasną etymologię: „Przyborów” = teren znajdujący się przy borze, tj. pod lasem. Wieś jest częścią wsi Chotowa

W Przyborowie znajduje się poważnie zniszczony dwór-pałac należący kiedyś do rodziny Reyów i Jabłonowskich wybudowany w 1918 roku według projektu Stanisława Witkiewicza w stylu zakopiańskim.

11. RÓŻA — (*Rosza Novogij* — 1419, *Roza* — 1470-80, *Roza* — 1578). Wieś liczy ok. 1400 mieszkańców. Nazwa wsi ma pozornie jasną etymologię: „róża” = kwiat, krzew dzikiej róży. Językoznawcy wywodzą nazwę wsi od „roza, rosa” = dolina, zagłębienie terenu.

Podobnie jak wioski: Borowa, Chotowa czy Głowaczowa powstała najpóźniej na przełomie XIII i XIV wieku. Wzmiankowana jest po raz pierwszy w roku 1398.

Jan Długosz w *Liber Beneficiorum* (1470-80) podaje, że wieś należy do kilku właścicieli (rycerzy). Wieś należąca do parafii p.w. **św. Klemensa** w **Kosowie**, nie była jeszcze w pełni urządzona, ale było już 11 łanów kmiecych i jakieś role zagrodników.

W roku 1508 dziedzicami wsi byli: Andrzej Rozemberski *herbu Poraj* i Janusz z Róży. W roku 1536 1/3 wsi należała do potomków wspomnianych wyżej właścicieli, a 2/3 do Jana Tarnowskiego *herbu Leliwa*.

Sto lat później bo w roku 1578 rejestr poborowy woj. sandomierskiego podaje, że wieś Róża należy do klucza dóbr wiewióreckich, którego właścicielem był książę Konstanty

Ostrogski *herbu własnego*. We wsi było 30 kmieci na 8 łanach, 5 zagrodników na niepełnych rolach, 1 komornik z bydłem, 3 komorników bez bydła, 1 rzemieślnik i najprawdopodobniej folwark.

W roku 1609 wieś znalazła się w rozległej ordynacji Ostrogskich i do roku 1766 dzieliła jej losy. Po podziale tej ordynacji wieś przechodziła z rąk do rąk, m.in.: Byszewskich, rodu Nowina-Konopka, a następnie Kozłowskich.

Pod koniec XIX wieku majątek ziemski w Róży należący do P. Horodyńskiego, obejmował 667 mórg, a do chłopów należało 2084 morgi. Wieś składała się z 321 domów i liczyła 1587 mieszkańców (w tym: 85 Żydów).

12. STARA JASTRZĄBKA — (*Jastrzabka — 1578*).

Nie wymienia wioski Jan Długosz w swoim *Liber Beneficiorum* spisany w latach: 1470-80.

Sto lat później bo w roku 1578 rejestr poborowy woj. sandomierskiego podaje, że wieś Jastrząbka należy do klucza dóbr wiewióreckich, którego właścicielem był książę Konstanty Ostrogski *herbu własnego*. We wsi było 7 kmieci na 1 $\frac{3}{4}$ łana, 10 zagrodników na niepełnych rolach, 1 rzemieślnik, 1 duda oraz 1 gontarz i najprawdopodobniej folwark. Wieś należała w tym czasie do parafii p.w. **św. Klemensa** w **Zasowie**. Samodzielną parafię w Starej Jastrząbce uposażył w 1581 roku właściciel tutejszych dóbr Konstanty Ostrogski. Pierwotny drewniany kościół parafialny p.w. **św. Krzyża** konsekrował przed rokiem 1596 abp lwowski J. D. Solikowski. Sama erekcji parafii dokonał w 1599 r. kardynał Jerzy Radziwiłł. Kościół ten w 1790 r. został zniszczony przez pożar, ocalała tylko dzwonnica. Około 1791 roku rozpoczęto budowę nowego murowanego kościoła, budowę zakończono w roku 1794.

W roku 1609 wieś znalazła się w rozległej ordynacji Ostrogskich i do roku 1766 dzieliła jej losy.

W końcu XVIII wieku wieś należała do Wąsowiczów, gdyż od nich w roku 1817 hr. Józef Franciszek Kuczkowski *herbu Jastrzębiec* (zm. w 1837 r.) nabył Starą Jastrząbkę i Kosów oraz jakieś inne drobniejsze posiadłości. Jego dziedzicem był Kazimierz Kuczkowski (ur. 1814 — zm. w 1863 r.), który ożenił się w roku 1845 z Henryką Ankwiczówną.

13. STARY JAWORNIK — (?). Wieś liczy ok. 50 mieszkańców. Nazwa wsi typu florystycznego od słowa „jawor”. Jawornik = obszar porośnięty pierwotnie jaworami.

14. ŻDŻARY — (*Szdzary — 1470-80, Żdzary Pogorza, Zdzary Podgorskie — 1578*). Wieś liczy ok. 280 mieszkańców. Nazwa wsi ma „leśną” etymologię, oznacza miejsce powstałe po karczowaniu lasu metodą żarową.

Podobnie jak wioski: Borowa, Chotowa czy Głowaczowa powstała najpóźniej na przełomie XIII i XIV wieku. Wzmiankowana, ale jest po raz pierwszy na początku XV wieku.

Jan Długosz w *Liber Beneficiorum* (1470-80) podaje, że wieś należy do Jana Podegrodzkiego i Mikołaja Dębickiego *herbu Gryf*. We wsi były łany kmieci, role zagrodników, karczma z rolą oraz folwark rycerski.

Sto lat później bo w roku 1578 rejestr poborowy woj. sandomierskiego podaje, że wieś Żdżary należy do klucza dóbr wiewióreckich, którego właścicielem był książę Konstanty Ostrogski *herbu własnego*. We wsi było 11 kmieci na 2 łanach, 1 łan był pusty, 5 zagrodników z rolami, 4 komorników z bydłem, 3 komorników bez bydła, 4 rzemieślników, młyn oraz 4 rybaków. We wsi był zapewne folwark. Jednocześnie wieś należała do parafii p.w. **Wszystkich Świętych w Straszęcinie**.

W roku 1609 wieś znalazła się w rozległej ordynacji Ostrogskich i do roku 1766 dzieliła jej losy. Od roku 1675 do 1775 należała do rodziny książąt Sanguszków. Po podziale

tej ordynacji wieś przechodziła w różne ręce. Na przełomie XIX i XX wieku żdzarski majątek trafił do izraelity M. Gorlitzera.

3. Zabytki architektury i ich zespoły.

Na terenie gminy Czarna figurują w wojewódzkiej ewidencji zabytków.

1. Zespół Dworski w Przyborowie:

WŁASNOŚĆ: AGENCJA NIERUCHOMOŚCI ROLNYCH SKARBU PAŃSTWA

Nr rejestru zabytków **A – 131** wpisany dnia 28.09.1977r.

Zespół wybudowany na przełomie XIX /XX wieku przez ówczesnych właścicieli dóbr Głowaczowej i Przyborowia (Reyów) wg. projektu Stanisława Ignacego Witkiewicza na miejscu starego drewnianego dworu.

Dwór w Przyborowie umiejscowiony na planie nieregularnym . Centrum założenia urbanistycznego dwór poprzedzony od północy owalnym gazonem i aleją dojazdową. Na północny – zachód od dworu murowane zabudowania gospodarcze, stajnia, dawna gorzelnia, stodoła, stróżówka. Przy alei dojazdowej na wschód od stróżówki drewniana kapliczka. Na północ od kapliczki pozostałości ogrodzenia . Za ogrodzeniem dolna część alei, przy której po stronie wschodniej rządówka. Wokół dworu od wschodu i południa Trasowy Park Krajobrazowy z ciekim wodnym, stawem i licznymi okazami starodrzewia: akacje, kasztanowce, dęby. Aleja dojazdowa do dworu obsadzona akacjami.

Dwór:

Murowany z cegły, otynkowany (podmurówka z użyciem kamienia polnego) częściowo parterowy, częściowo piętrowy, założony na planie prostokąta. Brak dachu. Zniszczony przez pożar (1970r), ruiny.

Stajnia:

Murowana z cegły, otynkowana, parterowa z użytkowym poddaszem, założona na planie prostokąta wydłużonego na osi północ – południe z wtórnymi przybudówkami od północy i zachodu. Dach nad korpusem dwuspadowy pokryty eternitem. W połaciach dachowych wstawki.

Dawna Gorzelnia

Murowana z cegły, otynkowana założona na planie prostokąta, piętrowa z użytkowym poddaszem. Dach dwuspadowy z lukarnami pokryty eternitem.

Stodoła

Murowana – drewniana, założona na planie prostokąta, dach dwuspadowy pokryty dachówką ceramiczną. Elewacje dłuższe czteroosiowe (z wrotami na przestrzał) Elewacje krótsze bez otworów. Wnętrze jednostruktowe.

Stróżówka

Murowana z cegły, otynkowana, parterowa, założona na planie prostokąta. Dach dwuspadowy pokryty dachówką ceramiczną. Elewacje dłuższe dwuosiove, krótsze jednoosiowe. Naroża opięte lizeniami. Wnętrze jednostruktowe.

Kapliczka

Drewniana konstrukcji szkieletowej, od zewnątrz ozdobnie oszklona, założona na planie kwadratu, frontem zwrócona na zachód. Dach trójspadowy pokryty blachą. Wewnątrz drewniana figura MB.

Rządcówka

Murowana z cegły, otynkowana, parterowa, założona na planie prostokąta. Dach dwuspadowy, naczółkowy pokryty dachówką ceramiczną. Elewacja frontowa południowa dwuosiowa (z lewej strony ganek), wschodnia sześćoosiowa, zachodnia czteroosiowa, północna czteroosiowa z gankiem (przy narożniku północno – zachodnim) Otwory zamknięte łukiem odcinkowym, zwieńczone gzymsami nadokiennymi. Naroże elewacji zachodniej oraz ganek południowy opięte pilastrami. Układ wnętrza dwutraktowy, zaadaptowany na trzy oddzielne mieszkania).

VI. Zabytki w gminie Czarna wpisane do rejestru gminnego zabytków (Kart Ewidencyjnych)

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Adres	Materiał	Datowanie	Użytkownik	Rejestr zabytków	Uwagi
1.	BOROWA	Kościół p.w. Matki Boskiej Częstochowskiej		mur.	1936-1949			wg projektu arch. Bronisława Kulki, bud. Jan Nalepa (wyposażenie – ołtarze boczne, stacje męki krzyżowej pochodzą z kościoła OO. Filipinów w Tarnowie. Ołtarz główny, ambona, chrzcielnica wykonane w latach 1963-67 przez Władysława Klazło. Polichromia z 1995 r. autorstwa Marka Midojadło w miejsce poprzedniej z 1963 autorstwa Stanisława Westwalewicza i Jakuba Beresia, witraże współczesne wg projektu Anny i Ireneusza Zarzyckich
2.	BOROWA	Plebania		mur.	1936 – 1948			
3.	BOROWA	Starodrzew wokół kościoła						
4.	BOROWA	Kapliczka	obok nr 76	mur.	2 poł. XIX	E. Krzysztofczyk		remont 1977
5.	BOROWA	D. szkoła ob. Dom Nauczyciela		mur.	pocz. XX			

Gminny program opieki nad zabytkami gminy Czarna na lata 2012 – 2014

1.	CZARNA	Kościół p.w. Matki Bożej Nieustającej Pomocy		mur.	1904			z częściowym wykorzystaniem murów d. młyna, rozbud. w latach 1975-77, w 1998 odnowienie elewacji m.in. obłożenie piaskowcem skarp, cokołu (wyposażenie – ławki, konfesjonały w latach 60 XX wykonane przez W. Kłasto, ołtarze z 1908 W. Galus, witraże z lat 90-tych wg projektu Józefa Ferdyny z Krakowa wyk. pracownia Anny i Ireneusza Zarzyckich z Krakowa, w latach 90-tych przeprowadzono konserwację ołtarzy, ambony i chrzcielnicy.
2.	CZARNA	Starodrzew wokół kościoła						
3.	CZARNA	Kapliczka	ul. Krakowska obok nr 117	drewn.	k. XIX			
4.	CZARNA	D. szkoła		mur.	pocz. XX	W. Radzik		
5.	CZARNA	Dom	ul. Konarskiego 25	drewn.	I. 30 XX	S. Buch		
6.	CZARNA	Dom	ul. Słowackiego nr 4	drewn.	1934	Jarosz		zmiana pokrycia dachu w 2001 r.
7.	CZARNA	Dom	ul. Słowackiego 16	drewn.	1892	H. Cygan		
8.	CZARNA	Dom	ul. Witosa 1	drewn.	1932	T i K. Barnaś		częściowo przebud. w 2001 r.
9.	CZARNA	Dom	ul. Witosa 21	drewn.	1945	J. Warżała		
10.	CZARNA	Dom	ul. Witosa 22	drewn.	okres międzywojenny	Sacha. Jamróg		
11.	CZARNA	Dom	ul. Witosa 46	drewn.	I. 30 XX	J. Gąsienica		zmiana pokrycia dachu na blachę w 2003 r.
12.	CZARNA	Dom	ul. Wojska Polskiego 78			A. Orłó		

Gminny program opieki nad zabytkami gminy Czarna na lata 2012 – 2014

1.	CHOTOWA PRZYBORÓW	Zespół dworsko - parkowy a. dwór		mur.	1893	AWRSP Rzeszów	A-131 28.09.77	wg projektu St. Ignacego Witkiewicza, nieużytkowany, stan zachowania bardzo zły, karta zbiorcza biała
2.	CHOTOWA PRZYBORÓW	b. rządcówka		mur.	ok. 1900	AWRSP Rzeszów	A-131 28.09.77	zamieszkuje trzy rodziny
3.	CHOTOWA PRZYBORÓW	c. kapliczka		drewn.		AWRSP Rzeszów	A-131 28.09.77	przebudowana w miejsce pierwotnej z 1861
4.	CHOTOWA PRZYBORÓW	d. gorzelnia ob. spichlerz		mur.	ok. 1900	AWRSP Rzeszów, uż. Zakłady Ogrodnicze w Przyborowie	A-131 28.09.77	stan zachowania bardzo zły, karta ewidencyjna biała
5.	CHOTOWA PRZYBORÓW	e. obora		mur.	ok. 1900	AWRSP Rzeszów, uż. Zakłady Ogrodnicze w Przyborowie	A-131 28.09.77	stan zachowania bardzo zły, karta ewidencyjna biała
6.	CHOTOWA PRZYBORÓW	f. park			XIX		A-131 28.09.77	z aleją akacjową dojazdową do zespołu

1.	CHOTOWA SŁUPIE	Zespół folwarczny a. domek myśliwski		mur.	poł. XIX	Gmina Czarna		stan zachowania bardzo zły, nieużytkowany
2.	CHOTOWA SŁUPIE	b. park			XIX	AWRSP Warszawa		z aleją dębową
3.	CHOTOWA SŁUPIE	Zagroda a. dom	nr 35	drewn.	1933	Helena Balasa		
4.	CHOTOWA SŁUPIE	b. stodoła	nr 35	drewn.	1933			pokryta blachą w 2000 r.
5.	CHOTOWA SŁUPIE	c. stajnia	nr 35	drewn.	1933			

Gminny program opieki nad zabytkami gminy Czarna na lata 2012 – 2014

1.	GŁOWACZOWA	Kapliczka	obok nr 69A	drewn.	2 poł. XIX	Jan Wilczyński		
2.	GŁOWACZOWA	Kapliczka	w pobliżu nr 114	mur.	pocz. XX			
3.	GŁOWACZOWA	Pomnik Grunwaldu		kam.	1920			
4.	GŁOWACZOWA	Figura Św. Antoniego	obok domu nr 68	kam.	poł. XIX			karta ewidencyjna zielona

1.	GOLEMKI	Dom	nr 45	drewn.	poł. XX			
----	----------------	-----	-------	--------	---------	--	--	--

1.	JAŻWINY	Kapliczka	obok nr 5	drewn.	1883	K. Augustyn		remontowana w 2003 r. karta ewidencyjna zielona
2.	JAŻWINY	Kapliczka	obok nr 17	drewn.	poł. XIX	Burek		karta ewidencyjna zielona
3.	JAŻWINY	Kapliczka	obok nr 61	drewn.	1864	J. Starzyk		odremontowana 2000, karta ewidencyjna zielona
4.	JAŻWINY	Kapliczka	obok nr 238	mur.		Trzaskus		po remoncie
5.	JAŻWINY	Dom	nr 6		k. XIX	K. Augustyn		nieużytkowany od 1998
6.	JAŻWINY	Zagroda a. dom	nr 3	drewn.	1908	W. Damelewski Kraków		
7.	JAŻWINY	b. stodoła		drewn.	1908	W. Damelewski Kraków		
8.	JAŻWINY	Dom	nr 164		I. 70 XX	J. Ćwik		nieużytkowany

1.	STARA JASTRZĄBKA	Kościół p.w. Św. Piotra i Pawła			1791			1928-1931 rozbud. o nawy boczne i wieżę, wg projektu arch. Augustyna Tarkowskiego, w czasie wojny uszkodzony, wieża zniszczona, odbudowany w 1946- 1947, 1964 zasklepienie wnętrza,
----	-----------------------------	------------------------------------	--	--	------	--	--	--

Gminny program opieki nad zabytkami gminy Czarna na lata 2012 – 2014

								odbudowa wieży 1966, karta ewidencyjna zielona
2.	STARA JASTRZĄBKA	Kaplica cmentarna		mur.	2 poł. XX			karta ewidencyjna zielona
3.	STARA JASTRZĄBKA	Kapliczka	naprzeciw nr 39	drewn.	poł. XIX			wewnątrz drzew figura Św. Jana Nepomucena
4.	STARA ASTRZĄBKA	Kapliczka	naprzeciw nr 213	mur.	1882			remont 2000
5.	STARA JASTRZĄBKA	Dom	nr 60	drewn.	1948	Katarzyna Bryg		
6.	STARA JASTRZĄBKA	Dom	nr 67	drewn.	1948-49	Maria Drażek		
7.	STARA JASTRZĄBKA	Dom	nr 202					

1.	RÓŻA	Kapliczka	obok nr 196	mur.	1934	J. Buch		
2.	RÓŻA	Kapliczka	nr 240	mur.	k. XIX	J. Kuła		odnowiony w 2001, postawiona w miejscu zniszczonej drewnianej
3.	RÓŻA	Kapliczka		mur.	1864			odremontowana w 2000, karta ewidencyjna zielona
4.	RÓŻA	dom	nr 54	drewn.	1948	Stanisław Kot		
5.	RÓŻA	dom	nr 94	drewn.	k. XIX	Klara Czapruga		
6.	RÓŻA	Dom	nr 220	drewn.	poł. XX	Jan Czerwony		
7.	RÓŻA	Dom	nr 245	drewn.	poł. XX	Tadeusz Dubiel		

1.	ŻDŹARY	Kapliczka	centrum wsi	drewn.	1879			
2.	ŻDŹARY	Dom – budynek d. Zarządu Lasów Sanguszków	nr 61	drewn.	2 poł. XIX	J. Wąsowicz		remont 1890, 2001

VII. Spis stanowisk na obszarze 102-69 w podziale chronologicznym i kulturowym

SPIS STANOWISK NA OBSZARZE 102-69 W PODZIALE CHRONOLOGICZNYM I KULTUROWYM			
Nr Stan. Na Obszarze	Miejscowość	Gmina	Nr Stan. w miejscowości
EPOKA KAMIENNA			
1	Jawornik	Czarna	2
7	Borowa	Czarna	10
15	Borowa	Czarna	15
18	Borowa	Czarna	16
21	Borowa	Czarna	18
25	Borowa	Czarna	21
27	Borowa	Czarna	23
MEZOLIT			
5	Golemki	Czarna	2
NEOLIT			
9	Borowa	Czarna	3
11	Borowa	Czarna	12
12	Borowa	Czarna	5 KPL
14	Borowa	Czarna	2
16	Borowa	Czarna	7
17	Borowa	Czarna	8
19	Borowa	Czarna	1
22	Borowa	Czarna	6
28	Borowa	Czarna	24
29	Borowa	Czarna	4
WCZESNY OKRES WPLYWÓW RZYMSKICH			
26	Borowa	Czarna	22
OKRES WPLYWÓW RZYMSKICH			
8	Borowa	Czarna	11
10	Borowa	Czarna	13
21 ?	Borowa	Czarna	17
WCZESNE ŚREDNIOWIECZE- SCHYLEK			
23	Borowa	Czarna	19
PRAHISTORYCZNE - NIEOKREŚLONE			
4	Golemki	Czarna	1
6?	Borowa	Czarna	9
24	Borowa	Czarna	20
NOWOŻYTNE			
2	Jaźwiny	Czarna	1
3	Jaźwiny	Czarna	2
13	Borowa	Czarna	19
23	Borowa	Czarna	14

VIII. Działania związane z opieką nad zabytkami

Zadaniami służącymi bezpośrednio realizacji nadrzędnego celu programu będą:

1. uzupełnianie gminnej ewidencji zabytków (kart ewidencyjnych) jako podstawowego źródła informacji o stanie zachowania obiektów zabytkowych zlokalizowanych w granicach administracyjnych gminy.
2. podejmowanie projektów związanych z odnową obiektów wpisanych do ewidencji gminnej w ramach „Odnowy Wsi” poprzez Lokalną Grupę Działania Partnerstwo 5 Gmin.
3. podejmowanie starań o dofinansowanie prac przy rekonstrukcji i odbudowie Dworu w Przyborowie (zabytku wpisanego do rejestru zabytków)
4. kontynuowanie wsparcia finansowego z budżetu gminy dla prac konserwatorskich zabytków wpisanych do ewidencji gminnej.
5. realizacja kierunków polityki przestrzennej określonej w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy poprzez opracowanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego dla terenów przeznaczonych pod zabudowę, a także wypracowanie w ich treści stosownych regulacji z zakresu dziedzictwa oraz krajobrazu kulturowego, ze szczególnym uwzględnieniem wartości historycznych.
6. publikacja materiałów dotyczących ochrony zabytków i opieki nad zabytkami w materiałach promocyjnych gminy oraz na stronie internetowej i w Gazecie Czarniańskiej.
7. Wpis do ewidencji gminnej zabytków po opracowaniu stosownej dokumentacji figury Św. Kajetana (XVIII w.) posadowionej na placu kościelnym w Chotowej i jego renowację.

Realizacja i finansowanie zadań z zakresu ochrony zabytków.

Zakłada się, że zadania określone w Programie będą realizowane w wyniku działań władz samorządowych (działań prawnych, finansowych, programowych) oraz wspólnie i w uzgodnieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków oraz z właścicielami i posiadaczami obiektów, diecezją tarnowską, organizacjami pozarządowymi.

Główny obowiązek dbania o stan obiektów zabytkowych, a tym samym ponoszenia kosztów związanych z pracami konserwatorskimi spoczywa na właścicielach i dysponentach obiektów zabytkowych.

W roku bieżącym zarezerwowano w budżecie kwotę 3 000 tys. złotych na renowację figury Św. Antoniego w Głowaczowej.

Corocznie w uchwale budżetowej Rada Gminy określać będzie wysokość środków przeznaczonych na dofinansowanie z budżetu gminy na prace konserwatorskie lub roboty budowlane przy obiektach wpisanych do rejestru zabytków.

Potencjalnym źródłem dofinansowania zadań z zakresu opieki i ochrony dziedzictwa kulturowego mogą być środki:

1. Wojewody Podkarpackiego, będących w dyspozycji Konserwatora Zabytków
2. budżetu samorządu województwa podkarpackiego.
3. Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (dla założeń parkowych),
4. Unii Europejskiej – Program Rozwoju Obszarów Wiejskich realizowany poprzez Lokalną Grupę Działania.